ETRUSZK LEVELEK/LETTERE ETRUSCHE
I.

«Az ún. piacenzai bronzmáj általánosan elfogadottan etruszk istenneveket tartalmaz. Kúr Géza erről másképpen vélekedik:

Nagyon érdekes és kultúrtörténeti szempontból talán a legérdekesebb etruszk írásos emlék a piacenzai bronzmáj, amit feliratának megértése után nemcsak az etruszk orvos-növendékek egyik taneszközének nevezhetünk, hanem - mint ilyent - ami a mai orvosi tudomány gyakorlati körébe is beleillik, az etruszk nyelv helyes megértésének eddig ismert egyetlen megbízható ellenőre gyanánt könyvelhetjük el.
A bronzmáj-tábla felirata utasítást ad az orvosnak, hogyan viselkedjék egy részeges beteg ember vizsgálása közben, leírva pontosan a vizsgálat menetét is. Ez utóbbiról meg kell állapítani, hogy a máj nagyon jó rajzába beleírottak: az elképzelt részeges beteg ember betegségének tünetei mind valószínűek, és helyes az orvosi vizsgálat menete is. ...» Ezen kívül a bronzmáj földrajzi értelmezésével is találkozunk... (Id. http://spazioinwind.libero.it/popoli_antichi/Etruschi/fegato.html)

Il Fegato di Piacenza: «Su questa superficie si trovano quaranta iscrizioni che si riferiscono a nomi di divinità tra le quali sono identificate: Tin (Giove), Uni (Giunone), Neth (Uns), (Nettuno), Vetisi (Veiove), Satres (Saturno), Ani (Giano), Selva (Silvani), Mari (Marte), Futlus (Bacco), Cath (Sole), Herole (Ercole), Mae (Maius) e altri cinque o sei che non hanno corrispondente nella religione romana. Nella parte convessa si trovano due iscrizioni, una su di un lobo (Usils = parte del sole), l'altra sull'altro (Tivs = parte della luna). Il fegato di bronzo reca attorno al margine esattamente sedici caselle contenenti ciascuna il nome di una divinità e queste sedici caselle corrispondono alle altrettante parti in cui gli Etruschi dividevano il cielo. [...] Esiste anche un'interpretazione geografica del fegato...» (Fonte: http://spazioinwind.libero.it/popoli_antichi/Etruschi/fegato.html)
Al contrario di queste ipotesi l'ungherese Géza Kúr ha un opinione diversa: la scrittura etrusca è nient'altro che un ordine medico che dà suggerimento a proposito che un medico come si comporti di fronte ad un uomo ubriaco...

----- Original Message -----
From: Mesterházy Zsolt
To: redazione@osservatorioletterario.net
Sent: Monday, October 31, 2005 8:48 PM

Drága Melinda!

Vírusok miatt legyalultam a gépemet, így most az őserdőből igyekszem újra a napfényre jutni, éppen Önhöz is.

Alinei professzorral kapcsolatban elmélkedések közzétételét ígértem. Ennek első darabja előállt.

A magyar etruszkológia jeles képviselőit gyűjtöttem össze lehetséges tévedéseikkel együtt. Fogadni mernék rá, hogy a professore nem hallott még róluk. Ezen nem is csodálkoznék, hisz eltérő kultúrában élünk, mégha közel is vagyunk egymáshoz Európában…

Kérem Öntől, hogy lehetőségei szerint továbbítsa Alinei professzor felé a magyarországi üzeneteket. Nagyon érdekelne a véleménye a magyarok eddigi munkásságának eredményeiről.

Idővel rátérek Alinei könyvének elemzésére is.

Kézcsókkal
Mesterházy Zsolt

Etruszk levelek
I.

Drága Melinda!

Mario Alinei 2003-ban megjelent vaskos könyve az etruszk-magyar rokonságról rengeteg kérdést vet fel. Itt lenne az ideje, hogy összevessük eredményeit, felvetéseit, kétségeit a sajátjainkkal vagy éppen a magaméival. Kezdjük az elején.

A magyar ókor első kötetében úgy 200 oldalnyi terjedelemben foglalkoztam az etruszk hagyaték kérdéseivel. Ennek jelentős részét a magyar közönség általános tájékoztatása tette ki jobbára magyar szerzőknek az etruszkokkal kapcsolatos kutatási eredményeit összefoglalandó, de sort kerítettem a korábbi szakirodalomban megjelenteken túlmenően kapcsolatrendszerünk újabb elemeinek megvilágítására is. Kidolgoztam az eddigi legrészletesebb etruszk időrendet, párhuzamba állítottam a kelta és etruszk tárgyi műveltség láthatóan közös gyökerű anyagát, ezen túlmenően Kr. e. 800 és 400 között folyamatos Kárpát-medencei kivándorlásokat bizonyítottam Etrúria és a Pó-völgye irányában, végül pedig újrafogalmaztam az etruszk etnogenezis lefolyását. Így magam is etruszkológus lehetnék, de nem emiatt írtam távoli rokonainkról. Mindez 2002-ben jelent meg, így kölcsönösen nem volt tudomásunk egymásról Mario Alineivel, ez valójában 2004 júniusában változott meg, amikor a Magyarok Világszövetsége által szervezett magyar őstörténeti konferencián a professzornak átnyújtottam az etruszk fejezeteket is tárgyaló könyvem egy példányát. Az internetet használók magyar és olasz nyelven is tájékoztatást kaptak e kis hírekről egy nagyszerű ferrarai magyar irodalmár asszony honlapján – név szerint dr. Bonaniné Tamás-Tarr Melinda, aki a magyar-olasz irodalmi kapcsolatokat ápoló, igen tartalmas és szerteágazó honlapot működtet, - és Ő, sok irányba kutató csápjaival, az olasz-magyar történelmi kapcsolatok bevonásával az etruszk kutatási eredmények közvetítőjévé is vált.

A magyar etruszkológiáról

Magyar etruszkológusok márpedig nincsenek – mondta volna Könyves Kálmán királyunk, de neki a boszorkányokról kellett nyilatkoznia. Magyar etruszkológusok valóban nincsenek, és mégis vannak. A felvetett ellentmondást talán úgy oldhatnánk fel, hogy a magyar történelemkutatásnak nem tárgya az etruszkok története. Itáliai előnépként tekintik, elhagyható fejezetnek a rómaiak előtti világ zűrzavarában. Nem meglepő a helyzet, hiszen a magyar történetírás Róma tárgyában kizárólag átvett közlendőket továbbít a társadalom felé, és ebben a képben az etruszkoknak nem jut hely. Bármely Magyarországon kiadott római történelemkönyvben egy-két oldalt szentelnek nekik – szintén átvett

közleményként. Közismert másfelől, hogy a finnugor történelemszemlélet nem igényelte a sokoldalú kutatások folytatását, így állami szándék híján ebben az irányban nem számított kézzelfogható eredményre. Így aztán emiatt nincs ma Magyarországon állami pénzből kutató etruszkológus. El kell ismerni ugyanakkor, hogy a bronzkorral foglalkozó magyar kutatók számos megállapítást tettek, amely érintőlegesen mégiscsak Etrúriához (is) kapcsolódnak. Kovács Tibor értékes közleményeket adott ki pl. a halotti és madarakkal kapcsolatos bronzkori kultuszokról szóló összefoglalóiban. Tekintsük ezért őt tiszteletbeli etruszkológusnak, hisz kutatásai mentén jobban érthetőek az etruszkok számunkra talán különösnek tűnő vallási, jóslási szokásai.

Van (volt) viszont mégis néhány kutató, akik vagy a rovás kapcsán, vagy nyelvi hasonlóságok felmerülése miatt mégiscsak belefogtak a kutatásba a saját költségükön. Legjobb lesz, ha magánkutatónak nevezem őket, annál is inkább, mert senki sem bizonyította be róluk, hogy „tudománytalanok" lettek volna. Mivel ugye nincsenek állami etruszkológusaink, ezek nem tudják előbbieket tudománytalannak nevezni, de sajnos még beszélgetni sem tudnak – mivel ugye nem léteznek. Ebből az is kiviláglik, hogy mondjuk pl. egy állami turkológus már nem biztos, hogy közvetíthető, avagy elfogadható véleményt formálhat a magánetruszkológus közleményéről, lévén „illetéktelen". Na éppen ilyen helyzetekre találták fel a „délibábos" jelzőt. Korábban ugyan ez egy természeti jelenség szép leírása volt, amely a magyar Alföldön délidőben a pusztában a forró levegő által előidézett megtévesztő látványt jellemezte. Az államiak előszeretettel használják mind a mai napig e jelzőt azokra, akikkel nem értenek egyet, vagy csak simán tudománytalannak neveznek valakit. Mario Alinei most e labdát visszadobta, és magyar kiadású könyvének 445. oldalán ezt írja: „ …a honfoglalás korának primitív és nomád magyarjairól szóló délibábos (=állami) hipotézis már csak emiatt is tarthatatlan". Délibáb itt (sokszor), délibáb ott is. Azt gondolom, hogy a délibáb, mint jelző kérdését kioltottnak tekinthetjük.

Magyar etruszkológusok

Kutatásaim során eddig öt olyan kutatóval találkoztam a magyar szakirodalomban, akik magyar magánkutatóként különféle megállapításokat vagy feltételezéseket tettek közzé. Mindőjük kutatásaiból magam is vettem át érdekesebb szemelvényeket, megfejtési megoldásokat az etruszk és a magyar nyelv és nép kapcsolatát igazolandó. Ezekről Alineinek vélhetően nincs tudomása, pedig tanulságos lehetne, ha a professzornak módja lenne áttanulmányozni e közléseket. Annál is inkább, mert magunk nem tudjuk megítélni azok hitelét nyelvi téren.

Kúr Géza

Az ún. piacenzai bronzmáj általánosan elfogadottan etruszk istenneveket tartalmaz. Kúr Géza erről másképpen vélekedik:

Nagyon érdekes és kultúrtörténeti szempontból talán a legérdekesebb etruszk írásos emlék a piacenzai bronzmáj, amit feliratának megértése után nemcsak az etruszk orvos-növendékek egyik taneszközének nevezhetünk, hanem - mint ilyent - ami a mai orvosi tudomány gyakorlati körébe is beleillik, az etruszk nyelv helyes megértésének eddig ismert egyetlen megbízható ellenőre gyanánt könyvelhetjük el.
A bronzmáj-tábla felirata utasítást ad az orvosnak, hogyan viselkedjék egy részeges beteg ember vizsgálása közben, leírva pontosan a vizsgálat menetét is. Ez utóbbiról meg kell állapítani, hogy a máj nagyon jó rajzába beleírottak: az elképzelt részeges beteg ember betegségének tünetei mind valószínűek, és helyes az orvosi vizsgálat menete is. ...
Mielőtt azonban ezt bemutatnánk, vegyük szófejtés alá az alábbi kép feliratát, amit Edward Bacon *Vanished Civilizations* (Eltűnt civilizációk) című művéből vettünk át.

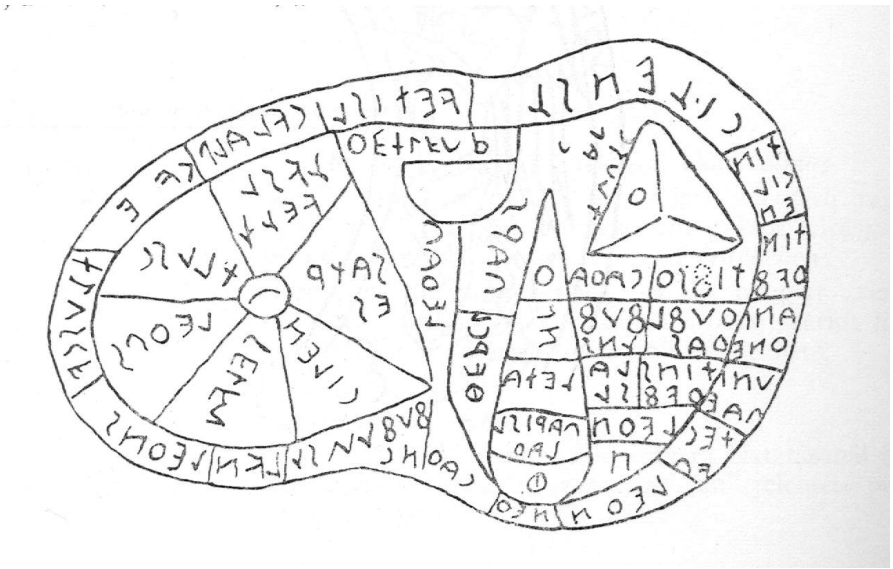

116a kép A piacenzai bronzmáj feliratai[1]

Ezek után a bronzmáj rajzának szakaszaiba beírt etruszk szöveget magyar szavakkal így cserélhetjük fel:

[1] Kúr Géza: Etruszk-magyar rokonság. Warren, Ohio, USA, 1966. 66. o.

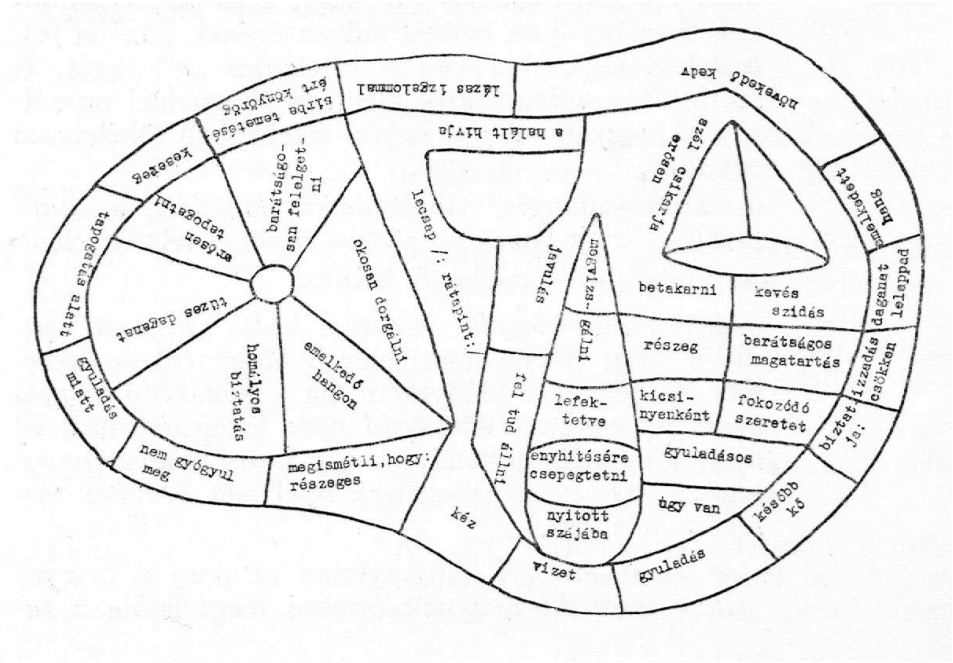

116b kép Ugyanez Kúr Géza szerint magyarul[2]

Eszerint pedig a szakaszokba beírt szöveget, összefüggő egészbe az alábbiak szerint foglalhatjuk félreérthetetlenül helyesen:

Az orvos a hozzá vitt betegről rátekintés után kimondja: **betakarni, részeges**. Aztán dorgálja, de **kevés szidás után barátságos lesz, majd kicsinyenként nagy szeretettel vizsgálni kezdi lefektetve**, miközben **enyhítésére a tátott szájába vizet csepegtet**. Ennek során megállapítja: **gyuladásos, úgy van, gyuladás!** és **kimondja később: köve van** a betegnek. Majd a kétségtelenül megijedt beteget **bíztatja: izzadás csökken, a daganat lappad,** s mert **emelkedett hangon** kijelenti: **szél erősen csikarja,** a beteg azt hiszi, hogy nem veszélyes a baja, tehát **növekedik a kedve, javulás mutatkozik, fel tud állni.**
A vizsgálat azonban tovább folyik. Az orvos **keze hirtelen rátapint** a fájdalmas pontra, amire a páciens **a halált hívja lázas izgalommal.** Az orvos a kétségbeesett beteget **okosan dorgálni** kezdi, s amikor ez a **sírbatételért könyörög,** az elhangzott szavakra **barátságosan felelget.**
Vizsgálat közben az orvos keze **tapogatva nyomkodja** a helyet, ahol a **tüzes daganatot** konstatálta, s most csak **bizonytalan hangon bíztatja a beteget,** aki **kesereg a tapogatás alatt,** mert azt hiszi, hogy a **gyuladás miatt nem gyógyul meg soha.** Erre az orvos **emelkedő hangon** megismétli az első pillanatban kimondott diagnózisát: **részegség miatt! Úgy van!**[3]

[2] Kúr Géza: Etruszk-magyar rokonság. Warren, Ohio, USA, 1966. 70. o.
[3] Kúr Géza: Etruszk-magyar rokonság. Warren, Ohio, USA, 1966. 66-71. o.

Kúr Géza jelentős részben Jules Martha francia kutatóra támaszkodva adta meg a máj feliratainak fejtését.

Szabó Károly

Taltas

116. kép. Gerhard: Etr. Spiegel II. 223. Az ún. "Chalchas" feliratú tükörhátlap, melyen egy férfi az áldozati állat belső részeit, valószínűleg a máját vizsgálja.[4]

A magyarázók a jós etruszk nevét vélték felfedezni a feliratban. Nem is tévedtek, mert valóban az, csak az olvasása nem Chalchas, hanem Taltas, azaz a magyar táltos. … Itt csak annyit jegyzek meg, hogy e feliratot mindenki bal-jobb irányban olvassa, holott ha a jobb-bal irányhoz tartanánk magunkat – ami az általánosan elfogadott mód – akkor olvasása Sachlach lenne.[5]

A labirintus őrzője

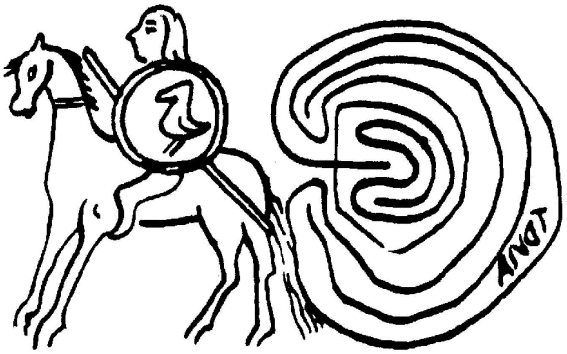

[4] Dr. Szabó Károly: Etruszkok és magyarok. Design & Quality, 1997. Budapest. 20. o.
[5] Dr. Szabó Károly: Etruszkok és magyarok. Design & Quality, 1997. Budapest. 20. o.

117. kép. Studi Etr. III. 1929., Tab. XXVI. c.[6]

Szimbolikus és egyben döntő jelentőséget tulajdonítok a labirintus képnek és a benne lévő néhány betűs feliratnak. Látszólag jelentéktelen szó, a hagyományos – jobbról balra irányuló – olvasás szerint: TRUIA.
Az eddigi magyarázók szerint e szó etruszk nyelven amfiteátrumot jelent, s az alaprajz-szerű kép egy amfiteátrumot ábrázol felülnézetben. Egyik feltevés sem állja meg a helyét. Az elsőt nem hibáztatom, hiszen egy ismeretlen nyelvben lehetne ilyen szó is.
Hibás azonban a másik feltevés is, hogy egy amfiteátrum alaprajza lenne. Elfeledkeztek a gyermekkori labirintus-játékokról? Ha végigvezetjük ceruzánkat a rajzon, láthatjuk, hogy csak egy bizonyos úton lehet eljutni a központi helyhez. A képen magunk is meggyőződhetünk róla, hogy labirintust és nem amfiteátrumot ábrázol a kép. Nos, mondhatná valaki, mit változtat ez a dolgokon? Nagyon sokat. A labirintus bejáratánál ugyanis egy fegyveres lovas áll, mintegy őrizve azt.
Most pedig – már ismertetett elméletemhez híven – változtassuk meg az olvasás irányát. Balról jobbra haladva: AIURT szókép alakul ki, azaz állj őrt! Így a kép és a felirat tökéletes összhangban van egymással, és igazolja egyben a balról-jobbra olvasás helyességét is, mert behatolva a labirintusba, először az A, majd az I és így tovább az URT betűket érintjük. E kis kép tehát igazolja, hogy: 1. A szöveg etruszk-magyar nyelvű, 2. Az írás bal-jobb irányú.[7]"

Búcsúzás

A következő képen egy búcsúzási jelenetet látunk. Egy férfi átöleli kétoldalt álló barátait, vagy rokonait. Minthogy ölelkező férfiakról van szó, feltehetjük, hogy találkozás, vagy búcsúzás a jelenet tárgya. A szöveg jobbról balra olvasandó. Helyes értéke ICAS UTRU THA LUTHASU PUCUT UEKE. (Hagyományos lejegyzése: ICASUTRU XALUXASU PULUTUEKE.)

[6] Dr. Szabó Károly: Etruszkok és magyarok. Design & Quality, 1997. Budapest. 21. o.
[7] Dr. Szabó Károly: Etruszkok és magyarok. Design & Quality, 1997. Budapest. 20-21. o.

118. kép. Gerhard: Etr. Spiegel I.T.LVI.[8]

A szöveg olvasása: "**igaz utro, ha utazo, bucsut vekhé**". Mai magyarsággal: **igaz útra, ha elutazol, búcsút vegyél**.

Vibia átka

A oszk (az etruszk egyik ellatinosodott formája) feliratok között nyilvántartott "Vibia átka" [9] néven ismert felirat igen sok etruszk-magyar kifejezést tartalmaz, Rendkívül érdekes mind tartalmi, mind nyelvi vonatkozásában.
Buck [10] lejegyzésében közlöm a 8. szakaszt, s az általa tolmácsolt latin fordítást.

Eredeti: 8.
VALAIMAS PUKLUI PUN FAR
KAHAD NIP PUTHAD EDUM
NIP MENVUM LIMU
PI

Latin fordítása: 8.
VALAEMAE FILIO; CUM FAR
CAPIAT NEC POSSIT EDERE
NEC MINUERE FAMEM
(QUOQUAM ... EURUM)

Véleményem szerint etruszk-magyarsággal e szakasz így hangozhatott:

---

[8] Dr. Szabó Károly: Etruszkok és magyarok. Design & Quality, 1997. Budapest. 22. o.
[9] Nápolyi Múzeum, Conway no 130, v. Pl. no 128.
[10] C. D. Buck: A Grammar of oscan and umbrian, Boston, 1904. p. 243-245.

Vala egy más puklu, abban, bár
kapjad, nip tudjad edüm
nip menvüm élejmü
bé

Mai magyarsággal:

Volt egy más pokol, abban, bár
kapjad, ne tudjad enni,
nem menvén (az) élelem
be (a szádon)

Ehhez hasonló latin szövegű átkokat gyakran találhatunk az ún. átoktáblákon. Érdekes, hogy Buck latin, s a saját magyar tolmácsolásom értelmileg egyezik.[11]

Más magyar forrásunk is van, amely szintén a magyar nyelv használatát javasolja az etruszk fejtésekhez. Baráth Tibor kis magyar-etruszk szószedetet is közread, és így kezdi: … Tudják, (mármint a tudósok), hogy az istent AISER, EISER néven nevezték, ami szerintünk azonos az egyiptomi Osir és a krétai Zeus istennévvel, és mindnyájan a magyar *Ősúr* származékai. További etruszk szavak értelme…:
TEZ, TEZI – tesz,
CARSI – korsó,
SUPLU – sípoló,
KUPA – kupa,
HUD – hat [12]
NAPER – Nappal. Nap,
FALAS – falás, falni,
MENA – menni,
TANNA – tanít,
AME – év, [13]
ALPA – alap,
ITUN – edény,
VACIL – beszél. [14]
Majd ezt írja: … Összegezve a nyelv szerkezete, hangtana és szókincse tekintetében tapasztalható sajátosságokat, és figyelembe véve azt a körülményt is, hogy az *etruszk* nép a magyar nyelvű Régi Keletről érkezett Európába, az etruszk nyelvet határozottan a magyar nyelvek nagy családjába kell helyeznünk s csak azt kell eldöntenünk, hogy a magyar nyelvnek milyen közeli vagy távolabbi változatát képezi, mielőtt még nem esett szét egymástól eltávolodott nyelvjárásokra. Erre nézve az etruszkok hátrahagyott írásaiból nyerhetünk tájékozódást, ha azokat megkíséreljük magyarul elolvasni.

[11] Dr. Szabó Károly: Etruszkok és magyarok. Design & Quality, 1997. Budapest. 36. o.
[12] Pallottino, M.: The Etruscans. London, 1955. 161. 275. sk.
[13] Huré, Jean: Histoire de la Sicilie. Paris, 1957.
[14] Somogyi Ede: Szumírok és magyarok. Budapest, 1903. 269. o.

Az etruszk írás a mértani vagy rovás rendszerű grafika csoportjába tartozik, akárcsak a krétai, mükénéi s általában az Égei-tengeri, kisázsiai, fönicei írások, és természetesen a szkíta-hun-magyar írások is. Egyes etruszk írásjelek alakja és jelentése teljesen azonos a fönicei jelekkel, mint az I, L, M, N, O, V, Z, és a T hangoké. Az ő írásuk is fonetikus, vagyis szövegeik a nyelvjárásokat tükrözik. Bár az etruszk írásjelek hangértékét ismerik a tudósok, eddig még nem sikerült nekik egyetlen *szöveget* sem megérteniök, nyilván, mert nem magyarul próbálták azokat szóra bírni. Mi magyarul közeledünk a szövegekhez, és az alábbiakban mutatjuk be eredményünket.

Első rövid szövegünk egy előkelő etruszk ember sírkövén szerepel, amelyen az elhunyt személy alakját is látjuk, jelvényeivel együtt. Az illető kerek pajzsot és fokost tart kezében, lábai között a földre állítva a Nap jelképeként gyertyaláng ég. A szöveget a kép keretére vésték s annak alsó vízszintes sora elkerülte a nagyobb mérvű rongálódást, úgyhogy ott a betűk világosan kivehetők. Ezeket az írásjeleket az Okmánytárban megismételtük, helyreállítva a kopás előtti V/U jelet és kipótolva a harmadik szó végéről lepattant T jelet. Balról jobbra olvasva, e három szavas részleg azt mondja az elhunytról: aL-U-M-I-N I-M-M-A-U-A N-A-P-oT*, A lómén imádja a napot*. Mivel Lumin az etruszk társadalomban rangos embert, a város vagy hon élén álló kormányzót jelent, e cím azonos lehet az egyiptomi Ra-Mén, azaz Napkirály címmel, csak éppen lágyított hanggal szerepel.

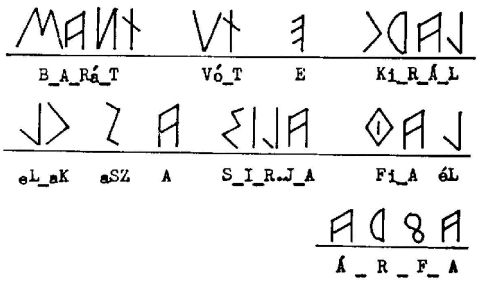

Okmánytár 12. – Bulgáriában előkerült etruszk sírfelirat, magyar szövege ez: "Barát volt e király. E lak az ő sírja. Fia él; árva."

119. kép. Bulgáriai sírfelirat. A sírfelirat körül pelikánok láthatóak.[15]

Második elolvasott etruszk szövegünk is balról jobbra halad, egy Bulgáriában talált sírfelirat, s három sora így hangzik: *(1) Barát volt e király. (2) E lak az ő sírja. Fia él. (3) Árva*. Megható felirat, melynek rövid mondatai érzékeltetik a bánatot.

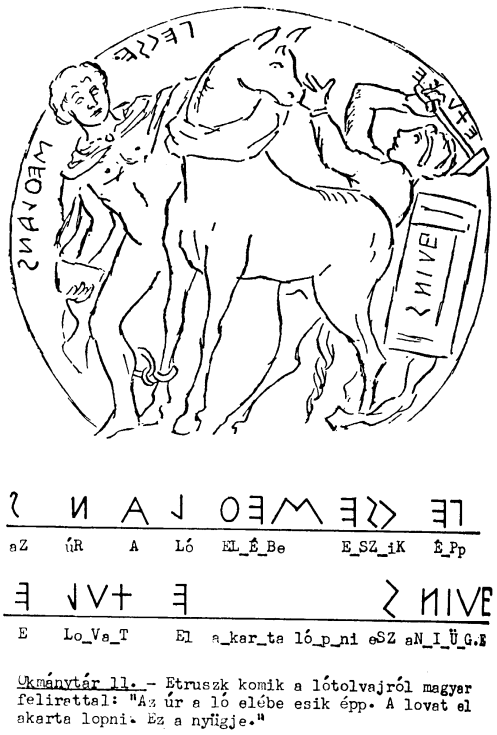

120. kép. A lótolvaj.[16]

Elolvastunk egy további etruszk feliratot is, melynek szövegébe egy ló és egy emberalak van belekombinálva, vagyis képírás a vonalas írással elegyítve. Ezt is balról jobb felé haladva kell elolvasni, így: *Az úr a ló elé es(ik). Ez a képe. A lovat el akarta lopni. Ez a nyűgje*.

[15] Baráth Tibor: A magyar népek őstörténete. Somogyi Zoltán, USA, 1993. III. Okmánytár 12, Fáklya, USA, 1972, 1-3. sz.

[16] Baráth Tibor: A magyar népek őstörténete. Somogyi Zoltán, USA, 1993. III. Okmánytár 11. Kúr Géza: Amit az etruszkok beszélnek. Warren, 1964. után.

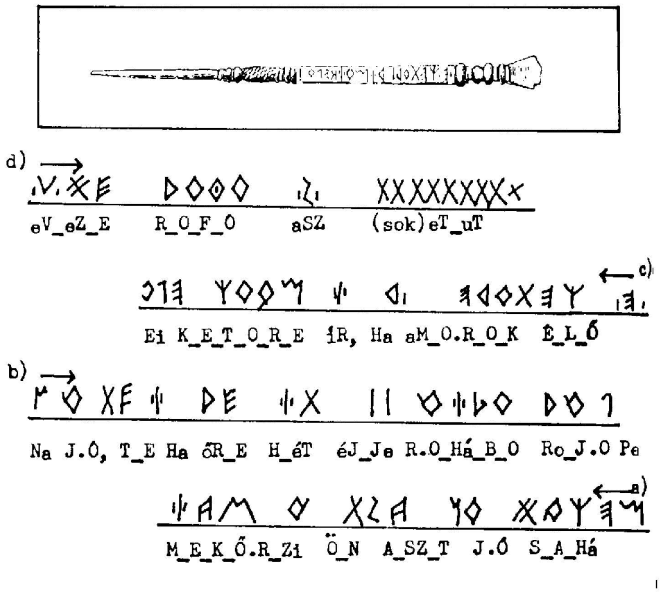

E vessző rovó, az sokat tud. Egy_kettőre ír, ha a murok élő. Na jó, de ha őre hét éjjel ruhába rakja (?) be, meg_ őrzi Ön azt jó soká.

Okmánytár 13. – A fent ábrázolt etruszk íróvessző négy oldalán magyar szöveg ol_ vasható

121. kép. Az íróvessző. [17]

Még hosszabb, de szintén jól olvasható az az etruszk szöveg, amely, amely egy bronz íróvessző négy oldalán szerepel, amelyet már a magyar tudósok is régebb idő óta ismernek Sebestyén Gyula rovásírásról szóló úttörő munkája révén. Sebestyén bemutatja könyvében az íróvesszőt, megismétli annak négy oldalán (a, b, c, d) szereplő betűket, átírja ábécésen az ökörszántás módján menő sorokat, de mégsem veszi észre, hogy magyar nyelvű szöveghez jutott. A betűket az ő átmásolása szerint mi megismételtük és szavakba tagoltuk, de a négy sort fordított sorrendben olvastuk. Átírásuk ez: *E vessző rovó, az sokat tud. Egy-kettőre ír, ha a murok élő. No jó, de ha az őre éjjel ruhába rakja (?) be, megőrzi Ön azt jó soká*.

[17] Baráth Tibor: A magyar népek őstörténete. Somogyi Zoltán, USA, 1993. III. Okmánytár 13. Sebestyén Gyula: A magyar rovásírás hiteles emlékei. Budapest, 1915. után.

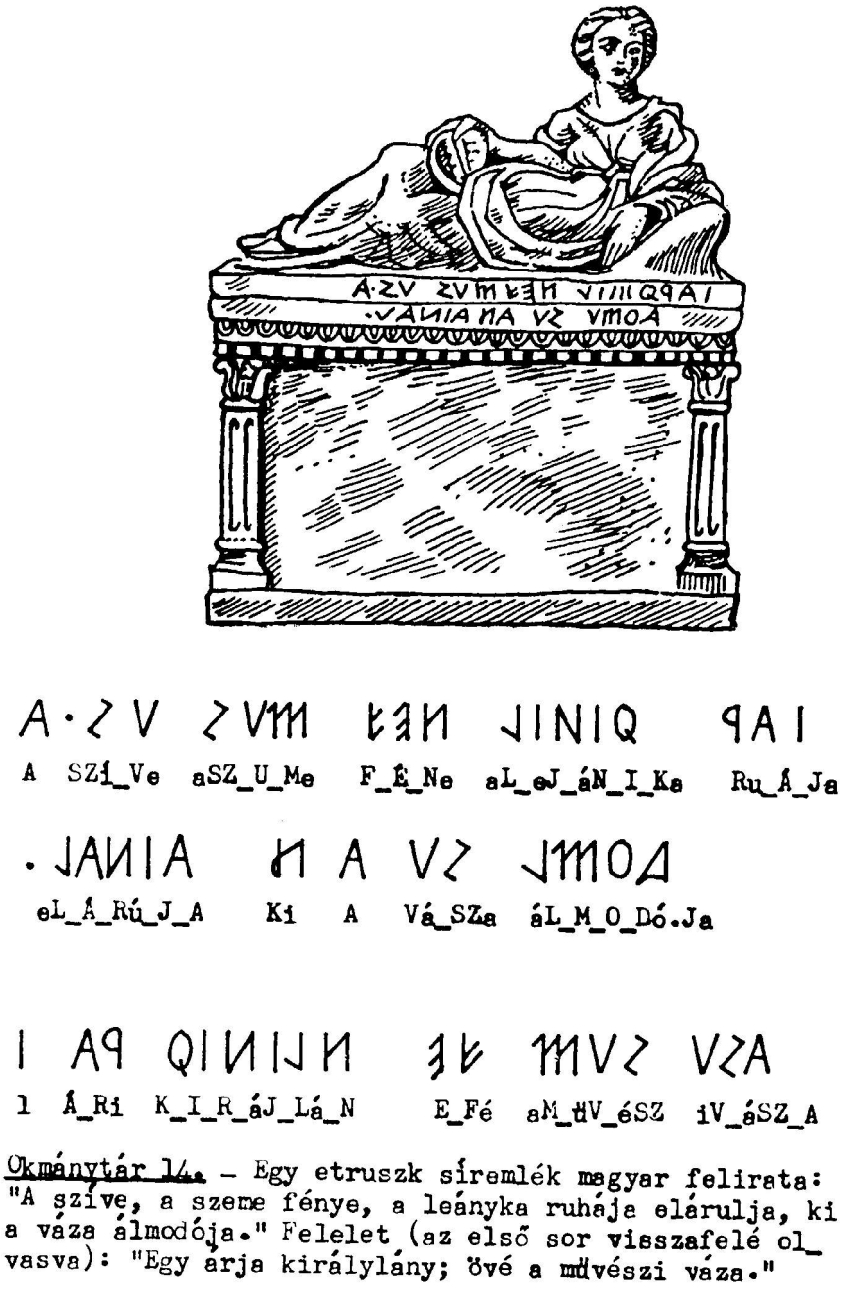

Okmánytár 14. – Egy etruszk síremlék magyar felirata: "A szíve, a szeme fénye, a leányka ruhája elárulja, ki a váza álmodója." Felelet (az első sor visszafelé olvasva): "Egy árja királylány; övé a művészi váza."

122. kép. Az etruszk királyleány síremléke.[18]

Végül bemutatunk egy etruszk síremléket, amelyen egy előkelően öltözött fiatal leányka alakja látható heverő helyzetben. Az alak bájos tekintettel szembe néz és jobb kezében valami szív alakú tárgyat tart. Az urna kétsoros felírása balról jobb felé haladva magyar nyelven így olvasható: *(1) A szíve, a szeme fénye, a leányka ruhája (2) elárulja, ki a váza álmodója.* Érdekes megfigyelni, az író ugyanazokat a mozzanatokat említi – a szívet, a bájos tekintetet és az előkelő ruházatot. –

[18] Baráth Tibor: A magyar népek őstörténete. Somogyi Zoltán, USA, 1993. III. Okmánytár 14.

amelyeket a szobrászművész is hangsúlyoz ábrázolásával. Ez az eljárás gyakori a képpel kísért feljegyzéseknél s az egyezés bizonyíték arra, hogy a feliratot helyesen olvastuk el. De van a sikeres olvasásra egy másik bizonyíték is. A felirat szavai szerint ugyanis megtudjuk, ki a váza "álmodója". Elárulja ezt az első sor, csak éppen visszafelé kell olvasni a betűket. Így eljárva kiderül, hogy az ábrázolt hölgy: *Egy árva királylány, övé a művészi váza*.

Kenediné Szántó Lívia

Sokat törtem a fejem, mit is hozzak elő Szántó Lívia munkásságáról. Végül úgy határoztam, hogy egy teljes fejezetet mutatok be A magyar ókor I. 371-382. oldalairól. Szántó Lívia az etruszk istenhármas megtalálásában alkotott maradandót.

Az etruszk vallás és mitológia

Túl vagyunk néhány fejezeten az etruszk műveltség tárgykörében. Láttuk gyökereiket, kifejezésmódjuk jó részét, szokásaikról, hitükről is került szó nem egyszer, nyelvük lényegét is megfogalmaztuk. Állták az összehasonlítást a keletiekkel (keltákkal) is derekasan. A vallásukat vezérlő eszmék és személyek feltalálása különös módon mégsem olyan könnyű, mint amilyen szerencsénk a keltákkal volt. Az indoeurópaiak szerint itt elképzelhetetlen mennyiségű istennel kellene megküzdenünk, hogy valamiképpen tisztán lehessen látni a rengetegben. Ebbe az utcába most sem megyek bele, mert nyilvánvalóan rengeteg félreértést és tévedést is fel kellene vállalni a rendvágás műveletében. Az igazi indokom azonban más. Ha nem hagyjuk magunkat olyan küzdőtérre vezetni, ahol nem a saját szabályaink szerint vívhatunk, félig győztünk. A temérdek istenség képzete nem a mi találmányunk, ezért nem tudunk velük igazán mit kezdeni.
Ezért most sem istenkarok végeláthatatlan felsorolását vállalom fel, hanem kapaszkodókat keresek az etruszk vallás ősi gyökereinek felleléséhez. Amikor a teremtő istent, az ősanyát és a fiút, vagyis a világot igazgató istent, ősi istenhármasunk személyeit kutatjuk, sokkal kényelmetlenebb helyzetben találjuk magunkat, mint a hasonló kelta ügyeknél. Ott a korai kelta kereszténységtől kezdve, - ha némiképp kiforgatva ugyan, – hatalmas mennyiségű irodalom gyűlt fel és maradt fenn az utókorra. E tudásanyagot MacCana kedvére csoportosíthatta különféle szempontok szerint, a bőség egyszerűen lenyűgöző. Annak ellenére, hogy a kelta és etruszk tárgyi műveltség anyagát sikerült alapjaiban egyeztetni, és igen sok közös pontot rögzíteni, csak remélhetjük, hogy jó úton járunk. Miután az etruszk nyelv olvasása ma még nem megoldott, a keltához hasonló tömegű irodalom felbukkanására rövid időn belül nem

számíthatunk, más utat kell válasszak, ha mégis közelebb szeretnék kerülni a megoldáshoz.
A bűnbeesés történetét a Perugiai Kő is tartalmazza, az a kőtábla, amelyet "Velthina" sírkövének tartanak. ... A szöveg azt igazolja, hogy a bűnbeesés etruszk históriája nagyon hasonlít a Mózes I. könyve III. részben leírt eseményekhez. Hasonló, de nem azonos. Ugyanezt tapasztaljuk a Halotti Beszédnél is. A Pray Kódex tartalmazza a Halotti Beszéd latin forrását, de míg a magyar szöveg részletesen közli a tiltott gyümölcs szakításának leírását, a latin forrás csak utal rá. Még különösebb, hogy a Halotti Beszéd nem a Mózes könyvéből meríti a történetet. Utalok itt a gyümölcs keserű ízére vonatkozó részletre, amelyet jól értünk ma is és így szól:
"és oz gyimilcsnek ul keserüvvolá vize, hugy
turkukat migészokosztya volá"[19]

E két – etruszk és régi magyar – teremtéstörténeti szemelvény igen szép ívet alkot. Egyikük sincs már egyedül tudósításával, és közös tulajdonságuk, hogy nem egyeznek a Bibliával. Egészen pontosan az ő egyezésük az a kemény tény, amellyel nem egyezik a Biblia. A megfogalmazás különbsége nem szójáték, hanem lényeges valóság. A Régi Keletről elszármazó népeink azonosan ismerik a teremtés történetét, márpedig ez magukkal hozott ősi tulajdonuk. Térben és időben korán elkülönültek egymástól és szintén egymástól függetlenül tudták és hitték saját hagyományuk szerint, és legfőképpen nem változtatták meg egyszer sem menet közben a magukkal hozott hagyományt. Ők biztosan nem. Mindez arra mutat, ha a Biblia nem egyezik immár két egybehangzó forrással a teremtés kapcsán, akkor nem a két egybehangzóval van valami nehézség. A magyar eredetű források késői átírásairól nincsen tudomásunk, ezzel szemben a Bibliát igen sokan, sokszor átdolgozták. Az a nép, amelyet fentebb régi magyarként neveztem meg más néven is ismert, a szabirok szomszédai voltak sokáig, ma is különös vonzalmuk van a magyar ószövetségi korhoz, ők a székelyek. Vagyis a Halotti beszéd és az etruszkok teremtéstörténeti hagyományai egy olyan korból kell származzanak, amikor még nem írták át a Bibliát mások, és lehetőleg arról a környékről, ahol azt először megfogalmazták. Van ilyen kor és hely, ez Kánaán földje, a Paradicsom egy darabja, másképpen az ősi magyar Izrael, Bál isten termékenységi kultuszának szülőhelye, ahogy azt Bíró Lajos nemrég közreadta.[20]
Ha pedig van ilyen hely, - mint látjuk - akkor a valaha onnét elszármazó népek teremtésről vallott nézetei eredetiek. A székelyek és szabirok Izrael közvetlen szomszédai voltak a Kr. e. 1000 táján. Mindkettő eljutott a Kárpát-medencébe, a székely még Itáliába is. Itt találhatunk magyarázatot dr. Szabó Károly kérdésére is, aki nem értette, miért jelenik meg Etrúriában a teremtéstörténet éppen úgy, ahogy. Úgy tűnik, ha előbbre akarunk jutni az etruszkok hitét vezető fontos tényezők között, olyan népi összetevőt is fel kell ismerjünk bennük, akik éppen erről a vidékről származtak el. Ezen az úton most tovább színesíthettük az

[19] Dr. Szabó Károly: Etruszkok és magyarok. Design & Quality, Budapest, 1997. 18-19. o.
[20] Bíró Lajos: A magyar Jézus és Izrael elveszett törzsei. Magyar Ház, Budapest, 1998. 35. o.

etruszk etnogenezis palettáját, mégpedig közvetlen kánaáni, Izrael-környéki magyar vonatkozásokkal.
Korábban szót ejtettünk a 12 etruszk város szövetségéről. Etrúria korai történetéhez kapcsolódik e szövetség létrejötte, azt is mondhatnánk, az alapítók egyik első nagyszabású elhatározását láthatjuk. "Általános közhit volt az ősidőkben, hogy a számok jelképek, jelképi jelentést hordoznak, és természetfölötti erők kifejeződései. … A tizenkettő jelképi értelemben a számok, valóságok kiteljesedése, valamint a Napisten teljes évi Föld körüli körforgása (a régi hit szerint), mivelhogy a Hold körforgásának alapján tizenkét hónapra oszlik az esztendő.
A tizenkettes számnak, mint jelképnek óriási szerepe van a régi magyarok hagyományvilágában. Ezzel a bűvös, mágikus számmal eleink történelmünk során számos alkalommal jelképi formában azt juttatták kifejezésre, hogy cselekvésük a Napisten – a Magyarok Istene - akaratából és jóváhagyásával történik. A Kárpát-medence Árpádi birtokba vételekor *tizenkét nagy áldomástétel* által történt.[21]"

122/a kép. Mater Matuta[22]

A fenti kép tanusága szerint az anyaság az etruszkoknál is megbecsült volt. A szobor ábrázolása és kompozíciója szokatlan európai szem számára. Egyrészt a gyermek helyzete tér el a madonnai ábrázolásokétól, - okkal gondolhatunk szoptatási jelenetre is, - másrészt a jelenetet őrző szárnyas szfinxek mutatják, hogy az anya nem hétköznapi személy, de legalábbis kifejeződik benne a nő, az anyaság iránti elemi etruszk tisztelet. Ebben mi semmi kivetnivalót nem találunk, és ezt korábbi elődeink sem tették. A kusán Nagyboldogasszony, a mezopotámiai

[21] Kolozsvári Grandpierre Endre: Anonymus titkai nyomában. Magyar Ház, Budapest, 1998. 107. o.
[22] Kenediné Szántó Lívia: Az etruszkok nyomában. Corvina, Budapest, 1977. 54. kép.

eredetű Babba Mária, a Napbaöltözött Boldogasszony, a Magyarok Nagyasszonya, a kisázsiai Kybele, a pantokrátor isten anyja, mind Inana, Anahita, vagyis a ragozók elképzelése szerinti Szent Anya megtestesítői különböző korokban. A fényhitű ragozó nyelvűek Anyaistenei e Nagyasszonyok mindannyian. "E magyar Istenanya jelent meg a Jelenések Napbaöltözött Asszonyában is (12,1): *Az égen nagy jel tűnt fel: egy asszony, öltözete a nap, lába alatt a hold, fején tizenkét csillagból álló korona*. Nagyboldogasszonyunk ünnepe augusztus 15-én, az oroszlán jegyében van, és az Oroszlán a Nap *otthona*. A Napbaöltözött asszony a fényhozó égi királynő, aki a Holdon, a sötétség planétáján tapos, tehát ő a Hajnal, aki megszüli a Fényt és legyőzi a sötétséget.[23]" Mégsem azt látjuk itt, amit szeretnénk, vagyis a fenti Istenanya szakrális beállítású ábrázolását. Legalább olyat, mint a halcsajáni Napba öltözött Boldogasszony.[24] Ha mégsem ő lenne a valódi etrúriai Anyaistenünk, akit keresünk, van egy másik jelölt, aki talán megfelel elvárásainknak. Ez a pártás istennő Veii-ből gyerekkel a karján, álló alak. Ő, a keletről ismert hun pártában, - Magyar Adorján által gyöngyös harmatcseppekkel díszített pártában - gyermekét tartva szemben áll a nézővel, méltóságteljesen, mégis póztalanul. Elődje is van Keleten, Közép-Ázsiában.

122ab kép A halcsajani Napba öltözött Boldogasszony[25]

Fentebb Magyar Adorjánra hivatkozva éppen az etruszk Anyaisten, Turán nevének magyar származására mutattam rá, de szóba kerül rövidesen Hercle-Herkules, a Fehérlófia anyjával, Hérával, Fehérlóval. Hogy ez a személy itt most éppen Uni, Juno vagy éppen Héra, esetleg Turan, Venus vagy Aphrodité is lehet, vagy esetleg valaki más, az most mindegy. Azért mindegy, mert nem olyan vadászaton vagyunk, ahol a görög és római isteneket akarjuk előkeríteni a föld alól is, hanem az etruszk lélek mélyére hatolva keressük azokat a vezérlő gondolatokat, amelyek közelebb segítenek az etruszk isteni hármasság megragadásához. A felsorolt istennők azonban indoeurópai tulajdonságokat is mutatnak. Eliade szerint Junót az indoeurópai ideológia három funkciójához: a

[23] Bíró Lajos: A magyar Jézus és Izrael elveszett törzsei. Magyar Ház, Budapest, 1999. 116-117. o.
[24] Bakay Kornél: Őstörténetünk régészeti forrásai. Miskolci Bölcsész Egyesület, Miskolc, 1997. 228. o.
[25] Uo.

szent királysághoz, a harci erőhöz és a termékenységhez társították. Doumézil ezt a többértékűséget a védikus India és Irán egy közös eszméjéhez hasonlítja, nevezetesen arról az istennőről van szó, aki mindhárom funkciót betölti és ezeket kibékíti egymással, létrehozva eképpen egyfajta női mintaképet a társadalomban.[26] Látható, hogy az indoeurópai istennő alakjába bőven szüremlettek indoeurópai elemek. Ezek miatt már nem a mi Istenanyánk, átalakulása az újonnan kialakuló népi tudat következménye, vagyis az isteneket az emberek "készítik". Az indiai hatásokról már korábban szóltam, az puszta erőltetés. A vallásra rárakódott indoeurópai rétegek lehántásának nehézségeivel már a keletiek (kelták) hasonló ügyeinek tárgyalásakor találkoztunk. Itt sem ígérhetek gyors sikert. Egyelőre megelégszem azzal is, hogy rámutatok néhány kézenfekvő mezopotámiai, kisázsiai és magyar párhuzamra. Erre annál is inkább szükség van, mert a széles körben elismert *nem indoeurópai etruszk nép* vallási életét ennek ellenére úton-útfélen indoeurópai gyökerűnek igyekeznek beállítani, abból magyarázni. Voltaképp itt is tetten érhető a grekofil szemlélet, amely mindenáron a görög műveltségen keresztül, annak úgynevezett közvetítésével magyarázza a római műveltség kialakulását. A következő képen egyelőre még csak remélhetjük, hogy magát Turán Nagyboldogasszonyt láthatjuk, amint felmutatja az újszülött Pantokrátort, illetve a gondolat továbbélését láthatjuk. Mario Torelli szerint Laterna lenne a nőalak neve, és a kis Apollót tartja kezében.[27]

---

[26] Mircea Eliade: Vallási hiedelmek és eszmék története. Osiris, Budapest, 1997. 101-102. o.
[27] Mario Torelli: Storia degli Etruschi. Laterza & Figli, Roma-Bari, 1997. 165. o.

122/b. kép. Istennő gyermekkel. Életnagyságú színes terrakotta Veiiből. Kr. e. VI. század.[28] Ugyanaz a stílus, amivel az itt szintén közölt Aplu szobra is készült.

Az egyenrangú társként élő nővel az indoeurópaiak nem tudnak megbarátkozni, nem értik mire jó, de ezen túlmenően indulatokat is vált ki. Az emberszámba vett nő ott máig botránykő, hisz az leginkább csak a szerintük elképzelt "rendeltetésszerű használatra" lehet alkalmas, másra aligha. Ezzel együtt nem állíthatjuk, hogy az indoeurópaiak gyűlölnék a gyereket. Nem erről van szó. Ők mindenkit le akarnak győzni: nőt, természetet, ellenséget. Győzelmeik azonban a sivárságba és pusztulásba vezetnek, mert ténykedéseik mögül hiányzik a teremtő gondolat.
… Az asszonyok a férfiak oldalán vettek részt a lakomákon. A görög szerzők meglepetten jegyzik meg, hogy az etruszk feleségek olyan szabadságot élveznek, ami görög földön csak a hetéráknak van megengedve. Csakugyan, fátyol nélkül

[28] Kenediné Szántó Lívia: Az etruszkok nyomában. Corvina, Budapest, 1977. 3. kép.

mutatkoznak a férfiak előtt, és a halotti freskók áttetsző ruhákban ábrázolják őket, amint kiáltozásukkal és taglejtésekkel biztatják a meztelen atléták küzdelmét.[29] Különös, ahogy e kérdést ma tárgyalják, sőt matriarchátusért kiáltanak, hisz ez a vég, maga a nőuralom. Pedig a képlet igazán könnyen érthető lenne. A kölcsönös tiszteleten alapuló emberi közösség megvalósulása. A kisiklott, elferdült női szerepértékelés gyökerei valószínűen az akkádokig nyúlnak vissza, ahonnét több szemita és indoeurópai nép merített vallási elképzeléseket. Ekkor kezdődött meg a nő lealacsonyítása, az istennők kurtizánná alakítása, később már tőr is akadt a kézbe, megszokottá vált egy kis ármány, számítás, gyilkosság is. Ha ezen túlestek, egyenjogúvá váltak a már régebb óta öldöklő férfiakkal. Mindezzel teljessé vált az emberiség lealacsonyítása is. Mindenesetre elkészült az ideológia az erőszakkal élő népek számára, amely egyúttal a felmentést is megadta számukra fölös számban elkövetett bűneikért. A dolog amúgy onnét nézve érthető, galamblelkűekkel nem lehet világbirodalmakat összehozni. Innét nézve nem érthető, leginkább az nem, hogy mindehhez mi szükség van a ragozók isteneit kiforgatni, leminősíteni, de leginkább ennek ellenére személyeit átvenni, majd átalakítani. Van magyarázat erre is, mert az indoeurópaiak a szellem világában semmit sem találtak fel, mindig csak átvettek. Így érthető meg a ragozók valamikori területein manapság előkerülő fejábrázolások tömkelegének léte. Ezek szinte címerként jelképezik a szellemi ragozó népek létezésének bizonyítékait. Hogy mindezen fentebbi indoeurópai eszmék megjelentek Európában, ez nyilván úgy lehetséges, hogy az indoeurópaiak, az akkádok, vagy valamilyen leszármazóik valamiképpen eljutottak Európába is, éppen Görögországba, netán Itáliába is. Ha a műveltség terjedésének vizsgálatakor következetesek akarunk maradni, nyilván rájuk is érvényes kell legyen a kultúraátadásról alkotott törvényszerűség, vagyis képviselőiknek el kellett jutniok Európába is. Különös módon éppen Pallottino maga árul el vallási, műveltségi ügyekben olyan szélsőséges, szinte elkeseredetten grekofil nézeteket, amivel igazán nem is lehet mit kezdeni. E különösség azon igyekezetében rejlik, hogy egyszerre nyilvánítja primitívnek az etruszk vallási elképzeléseket, és törekszik ugyanakkor mindenáron a görögből származtatni.[30] Ezzel beleesik ugyanabba a hibába, mint Julius Caesar, aki Galliában talált a saját isteneihez hasonlót, és emiatt elkönyvelte a latin istenek galliai jelenlétét, holott korábban éppen a ragozóktól vették át mindet. Az indoeurópaiak egyirányú utcáját mutatja most igen jól, hogy szerintük, akinek nincsenek meg ugyanazon istenei, mint a görögnek és rómainak, az csak primitív lehet. Arra nem is gondol, hogy ezzel mellesleg a görög vallási elképzelések primitív voltát is sikerül igazolnia. Márpedig, ha az primitív, akkor a római is az. Azt már egyikük sem tudja, hogy – amint e könyv elején utaltam rá – mindkettő a mediterrán tájak koraókori magyari ősnépeitől vette isteneit Egyiptomból, Krétáról és Mükénéből, mint nyersanyagot, ahogy azt Magyar Adorján többszörösen is kimutatta. Miután azonban a lényegi tulajdonságaikat nem

[29] Mircea Eliade: Vallási hiedelmek és eszmék története. Osiris, Budapest, 1997. 103. o.
[30] M. Pallottino: Az etruszkok. Gondolat, 1980. Budapest. 135. o.

értették meg, kedvükre faraghattak isteneinkből maguknak újakat százszámra. A kör itt bezárul, az átvevő pedig friss tudománya birtokában minősíti a korábbi tulajdonost, majd folytatja: " … a görög irodalom és művészet már korán – legalább a Kr. e. VI. század eleje óta – elfogadtatta Etrúriában a nagy isteneknek azt az ábrázolását, amely emberi vonásaival és jellemző ismertető jegyeivel a görög világ városaiban nyert végleges formát. Ebből a folyamatból *számos olyan etruszk istenalak jött létre, amely lényegében megfelelője a görögnek, ha nem is azonos vele*: Tin vagy Tinia (Jupiter), az etruszk Zeusz; Uni (Juno), az etruszk Héra; Menerva (Minerva), az etruszk Athéné; Sethlans (Vulcanus), az etruszk Héphaistos; Turms (Mercurius), az etruszk Hermés; Turan (Venus), az etruszk Aphrodité; Maris (Mars), az etruszk Arés, stb. Vannak olyan istenek is, akiket egyenesen a görögöktől hoztak be Etrúriába, mint Heraklés, az etruszk Hercle és római Hercules, Apollón, akiből Etrúriában Apulu vagy Aplu lesz; Artemis, aki Aritimivé vagy Artumesszé alakul.[31]" Pallottinoval egyet is érthetünk abban, hogy pl. Heraklészt behozták e földre is. Abban már távolról sem, hogy ez a görögök révén történt volna. Nézzük most Hercle-Heraklész történetét Magyar Adorjántól:
Heraklesz, akit a legrégibb görögök és a föniciaiak még széltére Makar és Magar néven is neveztek, és aki a mi Magyar Napistenünkkel volt azonos, az erőt megszemélyesítő istenség volt; - *vagyis hímségi elvű Isten*, - azt pedig tudjuk, hogy a földműves munka, a kapálás, aratás a testi erőt nemcsak megköveteli, de igen fejleszti is, és hogy ennélfogva a földműves ember valóban nemcsak egészséges, de rendesen igen izmos és erős szokott lenni. Említettem, hogy az ősmagyarok[32] a legrégibb időkben tisztán csak növényi anyagokkal és tejjel táplálkoztak, ismeretes pedig ez, hogy az így táplálkozó emberek többnyire szintén nem csupán egészségesek, hanem rendkívül erősek is, mint a híres *vegetáriánus* magyar Bicsérdi is. Valamint a görög hitrege szerint is Heraklesz Hera tejétől lett oly csodás erejűvé, ugyanúgy a magyar népmese szerint a Heraklesszel azonosítható Fehérlófia is azért lett oly emberfölötti erejűvé, mert anyja, a Fehérló, háromszor hét esztendeig szoptatta, ami bár természetesen csak mesebeliség, de összevág azzal, hogy az egészséges, fiatal férfi valóban e korában (3 x 7=21) és még nem sok évvel ezután szokott a legerősebb lenni. E népmesénkbeli Fehérlófia nem más, mint a Napisten, a Fehérló pedig a Tejút egyik költői megszemélyesítése. A görög rege szerint a Tejút Hera istennő kicsurrant tejéből keletkezett, de a görögök ugyane regéjéből az is kitűnik, hogy ők azt már nem tudták, hogy hiszen Hera is a Tejút egyik megszemélyesítése. De mi, íme tudjuk, hogy Hera is csak a mi ősvallásunk égi nagy Anyag-Istennője, vagyis a Nagyboldogasszonyunk, volt: az Istenszülő Nagy Asszony. Valamint a görögöknél, zavaros mitológiájukban, elhomályosult már az is, hogy Heraklesz tulajdonképpen a Napnak, mint erő(ny)forrásnak költői megszemélyesítése. De ugyanígy azt sem tudták már a görögök, hogy a Nap a Tejút egyik Csillaga, hogy így tehát jelképesen a Tejút fiának mondható. Nem tudták már azt sem, hogy a

[31] M. Pallottino: Az etruszkok. Gondolat, 1980. Budapest. 135-136. o.
[32] Magyar Adorján helyben kialakult népnek tekinti a magyarságot, ezért az ősmagyar nála pontosan meg nem határozott korai időben éltek leszármazottaira vonatkozik.

náluk Alkmenenek nevezett királyné sem más, mint a nagy Fehér Szarvastehén (a Fehérló), vagyis: Héra maga a Tejút; csak arra emlékeztek mégis, hogy Heraklesz apja a nagy Égisten: Zeusz, vagyis az őserő:[33] a Csodaszarvas. (A "Fekete Mén", a "Menny".) A görögök ugyanis átvették az általuk elfoglalt Félsziget leigázott őslakói regéit, de anélkül, hogy e regéket igazán meg is értették volna.
Miként pedig a Tejút azonos a mi Nagy Boldogasszonyunkkal, úgy Heraklesz is azonos a mi "Boldog Isten"-ünkkel, aki emlékét napjainkig is fönntartotta a régi, még előrímes mondás, hogy "Szegény ember szándékát Boldog Isten bírja", amely mondás azonban láthatólag keresztény fölfogás szerint, ezen Boldog Istent már nem a Napistennel (Fiú-isten: Jézus), hanem a Nagy Istennel azonosítja, de tévesen, mivel a mi Boldog Istenünkkel inkább a Napistenünk, azaz Magor vagy Magyar azonos, vagyis Heraklesz. Ez kitűnik abból is, hogy Heraklesz a Makar, Magar nevet is viselte, holott a görögben *makarosz*, a sumérben és asszírban pedig *makaru* = boldog. És valóban: a békés földművelő nép harcot és betegségeket nem ismerve, - miként a görög regék szerint a hyperboreusok – áldott, termékeny munkában és békében, boldogságban él, természetesen csak addig, amíg a Jégkorszak alatt elvadult, húsevő, állattenyésztő, harcias és rabló népek által le nem igázva, kihasznált rabszolgaságba nem kerül.[34] Azok számára, akik a teljes görög mitológiáról szeretnék megtudni magyar eredetijét, és azt is tudni szeretnék, hogy átvevői mit felejtettek el belőle, mit nem értettek meg belőle a görögök, azoknak ezúton is ajánlom Magyar Adorján: Az ősműveltség c. művének alapos tanulmányozását.
A Jupiternek megfelelő isten Atyaisten-szerepét a keltáknál nem sikerült kimutatnom, hisz Daghdha-Donn szilárdan áll helyén. Itt az etruszk horizonton kissé más a helyzet, mert Tin neve kapcsolatot mutathat az IsTEN vagy ŐsTEN valóban ősi megjelenésével, Jupitersége azonban már csak belemagyarázás, félreértés, a lefokozás szándéka. Mindezt erősítheti, hogy AISER vagy EISER neve, - mint korábban láttuk a nyelvi fejezetben, - megfelel az ŐSÚR, vagyis a (a)Z(Ő)EUSZ – AzŐs - névnek. Azt gondolhatjuk most, hogy az etruszk Atyaisten, vagyis a teremtő Isten közelébe férkőztünk egy pillanatra. A Teremtő Isten azonban nem dobálózik villámokkal, így ő sem lehet az eredeti. A herakleszi félreértés itt is kézenfekvőnek látszik, hasonlatosan a görög esethez. Pedig etruszkjaink jól vizsgáznak e késői belemagyarázás ellenére is. Elgondolásunk mindenesetre megfelel a mezopotámiai és földközi-tengeri magyari hagyományoknak. A magyar hagyománynak viszont nem, mert nevének kimondása, leírása, említése nem megengedett. Ezek után joggal kereshetjük tárgyiasult jelképekben elrejtve, mint pl. napkorongot idéző arcok mögött, az Egy jelképét mutató ábrázolásokban. Itt már finom rezdülések mutathatják a feléje vezető utat. Találtak Etrúriában kerámiát szarvasábrázolással. A szarvas eredeti napszimbólum, áttételesen maga az Egy. Hogy ez mennyire így van arra újra Pallottino hívja fel a figyelmet Senecára hivatkozva: "Az antik írók gyakran

[33] Hímségi jelképi értelemben
[34] Magyar Adorján: Az õsműveltség. Magyar Adorján Baráti Kör, Budapest, 1995. 39-40. o.

zavarosan adva vissza a bennszülött (értsd: etruszk) hagyományok egy-egy mozzanatát, beszélnek Felsőbb és Beburkolt (vagyis titokzatosság homályába burkolt) Istenekről, akik Jupiter tanácsadói voltak, mikor legszörnyűbb villámával lesújtott …"[35] Vagyis a megnevezett isteneken kívül van még valahol Valaki, aki felügyel. Az Atya, ezúttal az igazi, és biztosak lehetünk származásában is.

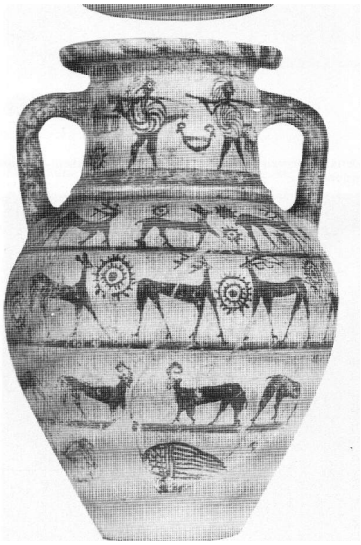

122bb kép Szarvasos váza a VI. szd. elejéről.[36] A váza felső részén lévő két alak forgórózsát formál, ez igen ősi műveltségek sajátja. Rokonai a svasztika és a spirál.[37] Esetünkben napjelképként tekinthetjük, ahogy a szarvasokat is.

Mindezzel úgy gondolom, sikerül valamelyest közelebb jutnunk az etruszk életet irányító felsőbb hármasághoz. Indításuk, származásuk, hagyományaik ismerete erre kötelez, hiszen részei a mezopotámiai sumér – urartui – hettita – hurri, végső soron magyar leszármazásoknak. Kis híja van még kutakodásunknak, mert a Fiút, vagyis egy Pantokrátort, egy Fiúisten-alakot eddig nem sikerült még felismerünk. Ha abból indulunk ki, amit már korábban is hangsúlyoztam, hogy a mi isteneink nem erőszakos, büntető, kényszerítő istenek, talán sikerül a helyes irányba elindulni. A galliai Carnutumban évente összegyűlő keletiek (kelták) találkozásaira gondolok, amely úgyszintén megtörtént Etrúriában is Volsiniiben. Méltán illik a Pilis, Glastonbury, Carnutum sorba, az ókori magyar Európa szellemét vezető szent helyek sorába. A szabad tér jelöletlen, természetadta katedrálisai állnak a felsorolt helyeken. Az ember lába megremeg, ha már csak néhány morzsa is felszínre vetül e helyeken vagy sikerül felismerni valamit betemetett történelméből. Pap Gábor pilisi felismerései, Glastonbury e kötetben olvasható adalékai, Ceasar carnutumi tudósítása után Volsiniiben is találni vélek valamit. Ebben Szántó Lívia lesz segítségemre, aki egymaga többet tett az

[35] M. Pallottino: Az etruszkok. Gondolat, 1980. Budapest. 136. o.
[36] Ugo di Martino: Gli Etruschi. Mursia S.p.A., Milano, 1982-86. 140. o.
[37] ld. bővebben: Molnár V. József: Vázlat a természetes modellezéshez. Örökség Könyvműhely, Budapest, 1999. 25-28. o., Molnár V. József: Világ-virág. Örökség Könyvműhely, Budapest, 1996.

etruszkológiáért Magyarországon, mint az előtte járók együtt sem. Különleges antennákkal, "finom rezdüléseket is vevő fogékony érzékelőkkel" felszerelkezve járta végig egész Etrúriát, és többet tudott meg e tájról, mint előtte bárki Magyarországról. Bámulatos érzékkel nyúlt nem egyszer vissza a korábbi műveltségekhez meglátván a gyökereket, egy-egy gondolat útjelző karóit. Hozzá képest számos felkent magyar tudós csak a nyugatiak tudatlanságot hirdető eszméit szajkózza. Hogy könyve kiadásakor 1977-ben ez mégsem tűnt fel, az csak azt bizonyítja, hogy akkor senki sem keresett rokont az etruszkokban, ő maga sem. Ettől hiteles etrúriai tudósítása, amelyből most az alábbiakat idézem éppen Volsinii kapcsán. " … Néhány lépéssel odébb egyszerű szürke kő előtt áll meg. Követem. Durván faragott kő, sarkai alig egy kevéssé befelé íveltek, tetején mélyedés. Ha az úton látom, talán meg sem állok. Szemem a régész ujját követi… *El tudja olvasni?* kérdezi.
Az etruszk rovásírás jobbról balfelé halad: TINIA: TINSCVILS: ACIL: SACNI. A Tinia nevet minden nehézség nélkül bárki elolvashatná. Betűi azonosak az általunk is használt betűkkel, csak az N fordul meg.
Pallottino professzor azt írja: " … az etruszk írás nagy része különösebb nehézség nélkül olvasható és érthető." (Etruscologia, Hoepli, 1963.) Utal arra is, hogy a nevek idegenek, "bábeliek". Sajnos folyamatosan értelmezhető szöveget a mai napig még nem találtak. A rövid, rendszerint a halotti kultuszt szolgáló, olvasható írások nem elegendőek ahhoz, hogy a filológusok bármilyen nyelvvel rokonítani tudják. A nevek, dátumok, imák, melyeket nagyon sok tárgyon találtak, nem alkalmasak arra, hogy ezekből eseményekre lehessen következtetni.
Tiniának, az etruszkok viharistenének, Jupiter és Zeusz elődjének a bolsenai múzeum udvarán álló, közel háromezer évvel ezelőtt kőbe vésett neve olyan megilletődést váltott ki belőlünk, hogy mindketten némán álltunk, mintha áldozni készülnénk. Áldozni egy rég letűnt nép hite, keze nyoma előtt. "Itt találták Bolsenában?" "Igen." Gondolatokba mélyedve, egyetlen szó nélkül baktattunk fel a palota tornyába. A régész az ablakra mutatott. Napsütésben ragyog a Bolsena-tó. Hullámzó dombok, gyönyörű erdőség – a megejtő látvány hihetővé teszi, hogy az etruszkok ide helyezték legősibb istenségük – Fanum Voltumnae – lakóhelyét. Lehet, hogy a francia Blochnak és az orvietói Bizarri professzornak is igaza van? Lehet, hogy Bolsenától Orvietóig az egész táj megszentelt liget volt? A Tinia-oltár csak valószínűsít, nem bizonyít[38]" – mondja Szántó Lívia. Meglehet, de hogy most a közelben jártunk, az biztos. Volsinii elemi erejű szakrális hely, méltó egy Pantokrátor jelenlétéhez. (Tinia ugyanakkor a hettita Tesup, a Tell Halaf-i Tesup, az urartui Teseba[39] azonosa.) Nem tartom kizártnak, hogy Veii, amely kísértetiesen hasonlít a Pilisre, korábban nem vitt-e hasonló szerepet, a rómaiak évtizedekig tartó makacs ostroma erre mutathat. Glastonbury után ide, Volsiniibe is el kell menjünk, hogy alaposabban és közelebbről láthassuk meg azt, amit ott látni kell. Ezt éppen késői adatok erősítik meg, hisz a Kr. u. IV. században Constantinus, a római császár újra engedélyezi Volsinii évenkénti etruszk

[38] Kenediné Szántó Lívia: Az etruszkok nyomában. Corvina, Budapest, 1977. 109-110. o.
[39] Kenediné Szántó Lívia: Az etruszkok nyomában. Corvina, Budapest, 1977. 159. o.

összejöveteleit. Mondja meg nekem végre valaki, - hadd ébredjek fel - hogyan lehetséges az, hogy egy kipusztítottként, beolvadtként, eltüntetettként nyilvántartott nép, hogyan képes négyszáz évvel állítólagos eltemetése után szakrális központjának visszaállítása érdekében olyan nyomást gyakorolni a római világbirodalom császárára, hogy az engedjen a követelésnek. Sőt, 408-ban, nem sokkal a gótok római fosztogatása előtt papjaik, táltosaik májjóslási szolgálatukat ajánlják fel.
A hosszú csend, ami ezután következett majd ezer évre rá még egyszer újra megszakadt. A fiatal ezerháromszázasok új csodát hoznak Európába. A reneszánsz kezdetét Giorgo Vasari (1511-1574), *A legkiválóbb festők, szobrászok és építészek* című munka híres 16. századi szerzője, az itáliai művészet nagy megújhodásának kezdetét a 13. század végétől keltezi és Cimabue (1240/50-1302 után), illetve Giotto (1267-1337) firenzei festők munkásságához köti.[40] Az országot ezúttal Toszkánának hívják, új mecénások is kerülnek, majd Petrarca, Dante, Boccaccio, és a kibomló reneszánsz lelkületében újra viszontláthatjuk külsőre megváltozott rokonainkat változatlan szellem kíséretében. Firenze, az újetruszk világváros és a körülötte lüktető táj évszázados szárnyalása a szellem műve volt. Elemi erejű kinyílása újra emberivé változtatta a halott földrészt. A fényre, tisztaságra, megújhodásra vágyók, az inkvizíciók égett hústól bűzlő korától megundorodottak végre friss levegőhöz jutottak, szellemük erejével felszámolták az intézményesített keresztény terrort. Ráérzett erre Hunyadi Mátyás király Magyarországa is, gyorsan elterjesztette a magyar lélekhez is közelálló időtlen, de ott akkor mégis újra friss eszméket és gondolatokat.
Éppen Toszkána, ez etruszk örökség soha ki nem halt tulajdonosa hirdette meg szellemi szabadságharcát a már majd ezer éve sötétséget tanítókkal szemben.
Igen, - hát persze, - éppen Toszkána, Etrúria szellemi és vér szerinti örököse, amely végül Olaszországot is egyesülésre vitte derűs szellemével."

Szántó Lívia ezen kívül elsőként felvázolta az etruszk etnogenezis térképét, amelyet magam a rétiai, mükénéi és Kápát-medencei bevándorlásokkal egészítettem ki.

[40] Rolf Toman (szerk.): Az itáliai reneszánsz. Kulturtrade Kiadó, Budapest, 1998. 5. o.

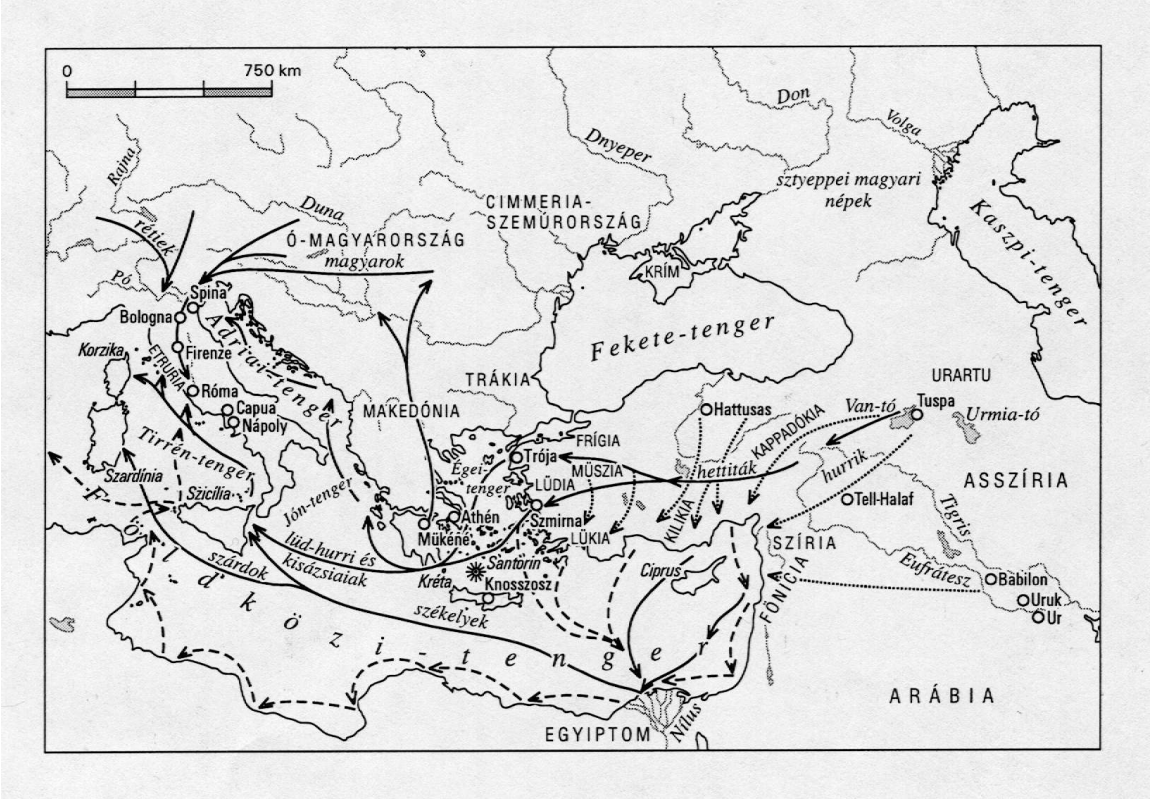

Zászlós-Zsóka György

Toszkánai harangok c. könyvében átértékelte a görögség szerepét Etrúria történelmében, és ráirányította a figyelmet az etruszk védelmi rendszer létezésére.

Zsászlós-Zsóka György Toszkánai harangok című könyvének negyedik fejezetében az etruszk erődvárosok felépítését az egyáltalán nem barátságos szándékú görög katonai fenyegetés következményeként tárgyalja. Fejezetének címéül a *Viharfelhők* nevet adta, valójában évszázadokig tartó, görög-etruszk háború vette kezdetét, amelynek eredményeképpen a meggyengült Etrúria Róma hálójába került. Etrúria tragédiája az lett, hogy nem egy, de két mindenre elszánt ellenség irigyelte meg jólétét, tudását és gazdagságát.

„A különféle nemzetiségű etruszkológusok művei általában megegyeznek annak a benyomásnak a keltésében, mintha a görögök ugyanolyan jogon gyarmatosítottak volna Itália területén, mint az etruszkok, hiszen Dél-Itália ekkor még – szerintük – üresen állott, ahova a görögök az etruszkokkal egyidőben érkeztek, s csupán versenyfutásról lehetett szó közöttük a kihasználatlan és gazdátlan területek birtoklásáért. Maguk a görögök még vádolják is az etruszkokat, hogy jogtalanul állták útjukat a szicíliai szorosokban és a Lipári-szigetek környékén, s a kalózoknak bélyegzett ellenséget – a *hájas etruszkokat* – lekicsinylő és sértő jelzőkkel illetik tehetetlen haragjukban.

A valóság ezzel szemben az, hogy Itália egész területe és Szicília a görögök érkezése előtt már évezredekkel nemcsak hogy lakott terület volt, hanem jól fejlett mezőgazdasági termelés folyt rajta, s ősi közlekedési- és útrendszerrel is rendelkezett. A klasszikus hagyomány is mitológiai királyságokról – tehát politikai alakulatokról – ad hírt ezeken a területeken a történelmi idők előttről, mint az oenotriak és auszunok *birodalmáról*, s magának Itáliának neve is e korai időből származik az ital nép nevének örökségeként. Ez azt is jelenti, hogy Itáliának az indoeurópaiak részéről történt *italizálásáról* beszélni egyszerűen nevetséges. Ezeknek az ősmitológiai királyságoknak egyike volt Etrúria is és valójában egyik sem különbözött a másiktól sem fajában, sem nyelvében, sem pedig ősmediterrán kultúrájában.

Liparus és Aeolus legendái bizonyítják, hogy Szicília és Dél-Itália szigetvilágát Itália őslakossága szállta meg, s Szicíliának szintén az Itáliából érkező szikulik vagy szikelek adtak nevet. … Temetőik, - amelyeket csak nem régen fedeztek fel Pnatalikan és Finicchito közelében – legkésőbb a Kr. e. IX. században keletkeztek, tehát a görögök érkezését legkevesebb egy évszázaddal megelőzték. …

Tagadhatatlan tény, hogy az etruszk tengerészet már e görögök első gyarmatosítási kísérletei előtt uralta a Tirrén-tengeri térséget, ahova az akkori kor legmozgékonyabb hajósnépe, a főniciai, közvetlenül Karthágó alapítása után – vagy azzal egyudőben, a Kr. e. IX. században – igyekezett benyomulni és megalapította Nora-t Szardinia szigetének déli csücskén. Az etruszkok erre Szardinia és Korzika megszállásával válaszoltak és Elba szigetét is megerősítették. Történészek ezzel kapcsolatosan etruszk terjeszkedésről, sőt invázióról beszélnek, s hogy a bennszülött lakosság abba ellenállás és lázadások nélkül belenyugodott, azt azzal magyarázzák, hogy a "primitív" társadalmak vezetőinek tetszett a magasabb kultúra és a civilizált életmód. Azonban ennek a térségnek viszonyában ilyesmiről beszélni nem lehet, hiszen ugyanazon őslakosság élt mindenhol, amelyik egymással kereskedett, vetélkedhetett, sőt háborúskodhatott is, azonban egy nép saját magának gyarmatosításáról a történelem még nem tud. Sokkal inkább valószínű, hogy az etruszk életteret fenyegető külső veszély ellen szervezték, s a föniciai piac ellensúlyozására etruszk vásárhelyeket is alapítottak, minthogy Etrúria tagadhatatlanul előrehaladottabb volt a szigeteknél. …

A nyolcadik század második negyedében a görög agresszió hirtelen felerősödik. A korabeli vázák tanusága szerint hajóik építését a kalandozások tapasztalatai alapján tökéletesítik, s az ötvenevezős hadihajók nem éppen békés kereskedelmi vállalkozásokra utalnak. Azonban ennél még sokkal jelentőségteljesebb, hogy az egyes kalandvágyó csoportok addig egyéni vállalkozásai helyébe a görög városállamok szervezett erőfeszítése lép a tengerentúli terjeszkedés elősegítésére és meggyorsítására.

A településre kiszemelt hely szemrevételezése után tervszerűen megjelennek első lépcsőként a békés kereskedők, akik vásárhelyeket állítanak fel és kívánatos árucikkeikkel, no meg üzleteléshez szokott sima modorukkal

megnyerik a "bennszülöttek" vásárló közönségének jóindulatát. Természetesen senki sem veheti tőlük zokon, ha az árukészletük, drágaságaik biztosítására fegyveres kíséretet hoznak, őrséget állítanak. A kellő előkészítés és biztonsági rendszabályok bevezetése után most mát megérkezhetnek a harmadik lépcsőben az "óhazából" az igazi gyarmatosítók csoportjai. Ezekben megtalálhatók az elhagyott városban megszokott életmód minden vonatkozásának művelői, mint a hazai stílusban felépülő város építészei, a lakosok kényelmét és szükségleteit kielégítő mesteremberek berendezett műhelyeikkel, a gyermekek nevelői, a "hazai kultúra" megteremtői és fenntartói. Néhány évtized alatt Itália földjén készen áll az "autentikus" görög "ikerváros". …

Ischia szigetének megszállása és Pithcusae megalapítása a görög támadásnak nem első állomásai. A Szicília-környéki tengeri csaták a görögöket nem bátortalanították el, hajóik a "kalózok" tengeri blokádját hol kijátszva, hol megkerülve, állandóan nyugtalanították az egész Tirrén-tengeri partvonalat, többször megtámadták – ha sikertelenül is – Elba szigetét, s ugyanúgy fenyegették Korzika és Szardinia szigetét.

A Tirrén-tengeri hadműveletek azonban csak egy részét képezték a görög elgondolásnak. Általános támadásuk második fő ágát a Jón-tenger vizeiről, a Görögországhoz közel eső Tarantói-öböl felől indították, hogy egy délről megkezdett szárazföldi támadással birtokba vegyék a dél-itáliai államokat. A görögöknek ezt a vállalkozását az etruszk-barát jóniai szibariták hiusították meg, természetesen Etrúria hathatós támogatásával és szövetségben vele. Hogy pedig a megtámadott félsziget körül az ostromzár teljes legyen, az adriai oldalról sem feledkezett meg a görög hadvezetés. Az akkor még Jóniai-tenger néven ismert Adriát először megtisztították a "kalózoktól", majd Atriánál és Spinában kolóniát telepítettek.

A görög stratégiát nagy vonalakban felismerő etruszk vezetőség – valószínűleg a legjobban szorongatott dél-itáliai államok sürgető kérésére is – hozzáfogott magának Etrúriának megerősítéséhez. Ennek során kikötőinek berendezéseit biztonságba helyezte, tengerészetét korszerűsítette és kibővítette, s az ország szívébe vérerekként vezető folyóvölgyeket lezárta. Ezzel egyidőben az időközben Pithcusaeből partraszállt és Cumae városát birtokba vevő görög erők elszigetelésére megalapították Cápuát, majd a cápuai központból sugárzó irányítással a "tizenkét etruszk kolóniát" azzal a feladattal, hogy a görög terjeszkedést a félsziget belseje felé megakadályozzák.

Itáliát kelet felől, az adriai oldalról a földrajzi adottságok következtében komolyabb veszély nem fenyegette, ám északon a helyzet kétségesebb volt. A Pó torkolatánál partraszállt és lábát megvető ellenség ugyanis könnyen lejuthatott Etrúria hátába a Pó déli irányba folyó mellékfolyóinak völgyében, különösen az Ombrone Pistoiese mentén, amely az Etrúria északi határát jelölő Arnó folyóba ömlött. Az északról várható meglepetés megelőzésére Etrúria megismételte a campaniai terveket és kiépítette a legalkalmasabb stratégiai pontokon a Pó-vidéki tizenkét "ikervárost". …

Az Itália fellegvárának szerepét betöltő Etrúria nyugati partvonalát három lépcsős, mélységben tagozott véderőrendszer őrzi, amely magán viseli egy tervszerű magas hadászat minden ismérvének bélyegét, amely magától semmi esetre sem alakulhatott ki, központi tervezés nélkül nem jöhetett létre. Akik kiagyalták és megvalósították, azok méltó kortársai voltak minden korukban létező központi hatalom vezető embereinek, méltó ellenfelei a gyarmatosítás útjára lépő görög államoknak.

Az első lépcsőt az egyes etruszk városállamok hajóegységeiből összeállított etruszk hadiflotta képezte, amelyik az egész Tirrén-tenger felségterületét felügyelet alatt tartotta. …

A második lépcsőbe az egész partvonal mentén, főleg azonban a tengerbe ömlő folyók torkolatánál már régóta létező, vagy a VIII. században létesített kikötővárosok és egyéb haditengerészeti berendezések tartoznak a körzetük védelmére rendelt hajókkal és vízi járművekkel. …

A harmadik lépcső – a védelem gerince – az az erődváros rendszer, amely a folyók torkolatától kissé beljebb épült azzal az elsőrendű feladattal, hogy az ország belsejét minden ellenséges támadástól vagy beszivárgástól megvédje….[41]

[41] Zászlós-Zsóka György: Toszkánai harangok. Amerikai Magyar Szépmíves Czéh, 1983. 105-116. o. részletek.

88/a. Etrúria teljes kiterjedése Kr. e. 535-ben.[42]

A térkép készítői megkülönböztetik az etruszk törzsterületet és az ún. terjeszkedési területeket. Most Zászlós-Zsóka György új megvilágításba helyezi e terjeszkedés mibenlétét, szerinte a görögök elleni védekező vonalak kiépítéséről lehet szó. Az itt vázolt terjeszkedési tevékenységre mások is felfigyeltek, de másként értékelték annak megnyilvánulásait.

Mario Torellinek van egy térképe az etruszk nyelvjárások terjedéséről.

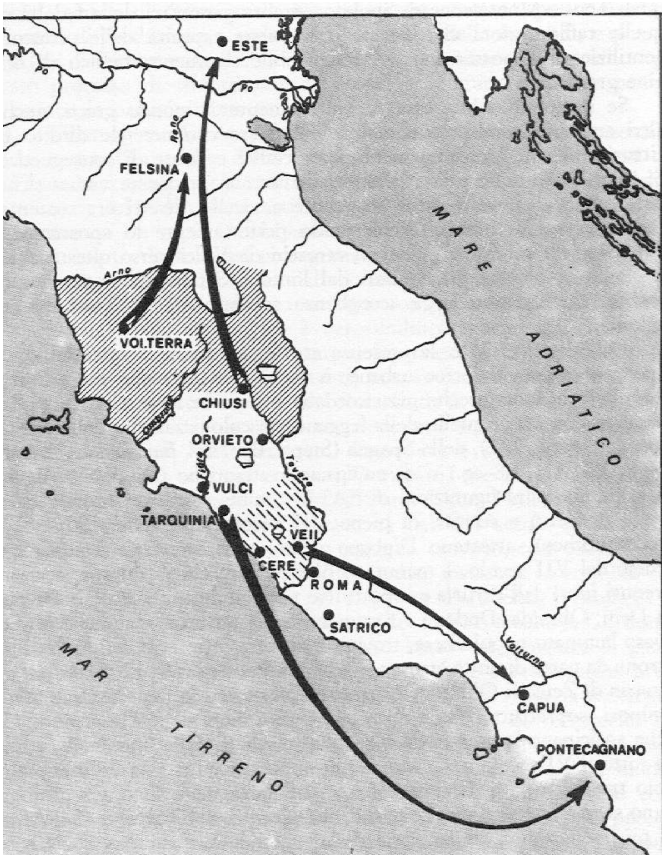

Az etruszk ábécé három alaptípusának elterjedése[43]

A görög agressziót megelőzendő az etruszk városok mind északon, mind délen előretolt testvérvárosokat építettek törzsterületeik védelmére.

Götz László

[42] National Geographic Magazine. 1988. június, 711. o.
[43] Mario Torelli: Storia degli Etruschi. Economica Laterza, Gius. Laterza & Figli, Róma-Bari, 1997.

Végezetül feltétlen említést érdemel a nyugati szakirodalomnak a magyar közönség felé való továbbítása miatt Götz László, aki nem kevés tévhitet oszlatott szét az ottani vélekedések közül az etruszk történelemmel kapcsolatban. Ezen túlmenően felhívta a figyelmet sumér és etruszk nyelvi kapcsolatokra is.

„ Feltétlenül hangsúlyoznunk kell, hogy mindezen jellegzetességeket – az előbb említett mássalhangzó elhalkulásokkal és magánhangzó kivetésekkel együtt – a sumér nyelvben is azonos formában megtaláljuk, nevezetesen pl. a zöngés mássalhangzók zöngétlenné válása vagy egyes magánhangzók eltűnése az etruszkkal teljesen analóg módon ott is csak a késői szövegekben figyelhető meg, amikor a sumér már igen erőteljes szemita hatások alatt állt, s élő nyelvként való használata nemsokára háttérbe is szorult. E nyelvtani és hangtörténeti megegyezések azért különösen fontosak, mert az alább bemutatandó sumér-etruszk szópárhuzamok látszólagos hangtani eltéréseinek jobb megértéséhez lényegesen hozzájárulnak. …

Minden kétséget kizárnak … a következő ragbeli megegyezések:
etruszk -e?i = " -ban, -ben" és sumér –da, -de$_3$, -di$_6$ …
etruszk -eri = " -nak, -ért" és sumér –ra, -ar, -ur$_2$, -ir, -er …
Figyelemreméltóak a mellesleg jelentkező magyar párhuzamok is: az etruszk -e?i (sumér –da, -de, -di) ragot vö. az ősi magyar –d, -da, -de lokatívuszraggal (pl. o*da*, i*de*, Vára*d*, Vár*da*), az
etruszk -eri (sumér –ra, -er, stb.) ragot pedig –*ra*, -*r*e, és –*ért* ragjainkkal. …

Sumér – etruszk szópárhuzamok (kivonat)

sumér	etruszk
1. AG (tenni, csinálni)	AC-as (tenni, felajánlani)
2. AŠ, IŠ (egyetlen, egyedüli)	AIS, EIS (istenség)
3. AL-GI (adni)	AL, ALCE, ALQU (adni, ajándékozni)
4. ME (lenni)	AM, AMA, AME (lenni)
5. AB, ABBA (apa, nagyapa)	APA (apa?, ősök) …
15. ZUR (imádkozni, könyörögni)	ZER-i (szent cselekmény, szertartás?)
16. ZAL, ZALAG (fényleni, kitűnni)	ZIL, ZILAC, ZILATH (államhivatalnok, méltóság)
49. TU, TE (tenni, csinálni)	TE-s, TE-z (gondozni?, tenni, csinálni)
50. TIN, DIN (élni, élet) DINGIR (istenség)	TIN(" nap" és TIN etruszk főisten neve)
51. TEMEN (földhányás, földfeltöltés)	TMIA (szent hely vagy épület: templom?

A felsorolt szómegfelelésekből megállapítható, hogy az etruszkban is igen erős sumér nyelvi hatások jelentkeznek: ez az (itt csak részleteiben idézett) 57 párhuzam az alapul vett 141 ismert etruszk közszó több, mint 40 %-át jelenti.

Nagyon fontos az is, hogy a fenti szójegyzék tanúsága szerint gyakorlatilag mindazon esetekben, **amikor az egyes etruszk szavak jelentése valóban biztosan ismert, a sumér jelentésbeli megegyezések is teljesen kifogástalanok, s a vitatható párhuzamok szinte mindig a bizonytalan jelentésű etruszk szavakra korlátozódnak**.[44]"

Mai levelemben áttekintést adtam a magyar etruszkológia művelőiről, és fontosabb eredményeikről.

Üdvözlettel:

© Mesterházy Zsolt
2005 október

[44] Götz László: Keleten kél a nap. Püski, Budapest, 1994. 869-875. o. részletekben